

EVRÂK-ı NAKDİYYE

(bk. KÂİME).

EVRÂK-ı PERİŞÂN

(أوراق پریشان)

Nâmık Kemal'in
bazı hükümdarların
hayat hikâyelerini anlattığı
tarihî muhtevalı eseri.

Nâmık Kemal'in, yazı hayatının henüz başlangıcı sayılan 1862'de İstanbul'un fethine dair yazdığı *Bârîka-i Zafer*'le 1867'de telif ettiği Osmanlı Devleti'nin yükselme devrini işlediği *Devr-i İstîlâ*'dan sonra tarihî konuda kaleme aldığı üçüncü eseri olan *Evrâk-ı Perîşân* esasında Selâhaddin-i Eyyûbî, Fâtih Sultan Mehmed ve Yavuz Sultan Selim ile ilgili üç müstakil biyografiden meydana gelmektedir. Ancak eser baş tarafına *Devr-i İstîlâ* da konularak neşredildiği gibi daha sonra yazılan *Tercüme-i Hâl-i Emîr Nevruz* da aynı seriden yayımlanmıştır.

Nâmık Kemal eserin ilk cüzü olan *Selâhaddin*'i, Michaut'nun *Ehl-i Salîb Tarihî* adlı eserinin Türkçe'ye çevrileceğini duyduğu zaman Fransız yazarın Selâhaddin-i Eyyûbî hakkında öne sürdüğü asılsız iddialara karşı bu İslâm kahramanını müdafaa için yazdığını ifade eder. Muhtemelen aynı duygularla Fâtih Sultan Mehmed ve Yavuz Sultan Selim için de müstakil birer biyografi yazmaya karar veren Nâmık Kemal özellikle bu tarihî eserlerinde, İslâm tarihi hakkında olumsuz fikirler taşıyan Batılılar'a karşı İslâm ve Osmanlı tarihini müdafaa gayesi gütmektedir. Doğu ve Batı kaynaklarının mukayesesıyla ortaya konulan *Selâhaddin*, aynı zamanda Tanzimat neşrinin lirizmde ulaştığı son merhale kabul edilmektedir.

Türk-İslâm tarihinden bu kahramanları seçişi tesadüfî olmayan Nâmık Kemal, aslında bunların şahsında kendi fikirlerini ortaya koyma fırsatı bulur. Bu kahramanlardan Selâhaddin-i Eyyûbî açmış olduğu cihad bayrağı ile Haçlı or-

duları karşısında İslâm birliğinin savunucusu olmuş, Fâtih Sultan Mehmed fethedilen toprakları vatan haline getirmiş ve devleti bir cihan imparatorluğu yapmış, Yavuz Sultan Selim de Mısır ve Arabistan'ı fethedip hilâfeti saltanat merkezi İstanbul'a getirmekle büyük bir İslâm kahramanı olduğunu göstermiştir. Emîr Nevruz ise İslâm dünyası için Doğu'da büyük bir tehlike oluşturan Moğollar'ın müslüman olmasında büyük rol oynayan ve bu tehlikeyi ortadan kaldıran bir kahramandır.

Nâmık Kemal *Nevruz Bey* mukaddimesinde, bazı büyük ahlâkî meziyetlerin insan ruhunda yerleşebilmesi için güzel örneklerle ihtiyaç duyulduğunu, esasında tarihin bunu verdiğini, diğer büyük milletlerin önemli tarihî olaylarıyla kahramanlarını edebiyatlarına aksettirdiklerini, İslâm tarihinin ise büyük zenginliklerle dolu olmasına karşılık Türk edebiyatının henüz böyle bir yola girmediyiğini ve bu kahramanların da unutulup gittiğini söyler.

Nâmık Kemal'in eserlerinin kitap halinde neşrine dair en geniş araştırmayı yapan Ömer Faruk Akün'ün konuyla ilgili makalesinden öğrenildiğine göre Nâmık Kemal başlangıçta belirli bir sıra gözetmeksizin, "Evrâk-ı Perîşân" adı altında 1862'den beri yazmış olduğu çeşitli makale, mektup, manzum ve mensur edebî eserleriyle tercümeleri de dahil olmak üzere bir nevi külliyyatını yayımlamak niyetindedir. Ancak daha sonraki siyasî mücadelesi ve sürgün hayatı onun bu seriden başka bir eser yayımlamasına imkân vermez. 1873 yılı başlarında *Yavuz*'un neşrinden kısa bir süre sonra doğrudan doğruya *Evrâk-ı Perîşân*'ın neşrine müdahale amacıyla hükümet tarafından yürürlüğe konulan Matbuat Nizamnamesi ve Nisan 1873'te *Vatan yahut Silistre*'nin temsilinin ardından Magosa'ya sürgüne gönderilmesiyle eserlerini külliyyat halinde yayımlama düşüncesi böylece daha başlangıçta başarısızlığa uğrar.

Evrâk-ı Perîşân'ı meydana getiren ilk cüz *Devr-i İstîlâ*'nın da yer aldığı *Selâhaddin* Eylül 1872'de, *Fâtih* Aralık 1872'de, *Yavuz* da Ocak 1873'te yayımlanmış, daha sonra 1884'te hepsi bir arada topluca neşredilmiştir. Eserin Latin harfleriyle sadeleştirilmiş bir baskısı yapıldığı gibi (*Evrâk-ı Perîşân*, haz. Raif Karadağ — Ö. Faruk Harman, İstanbul 1973) *Devr-i İstîlâ*, *Emîr Nevruz* ve *Bârîka-i Zafer* de ilâve edilerek Nâmık Kemal'in Ta-

rihî Biyografileri adıyla (haz. İskender Pala, Ankara 1989) yeni bir neşri daha yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA:

Nâmık Kemal, *Evrâk-ı Perîşân*, İstanbul 1301; Ahmet Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul 1956), İstanbul 1985, s. 411-417; Banarlı, *RTET*, II, 912; Ömer Faruk Akün, "Nâmık Kemal'in Kitap Halindeki Eserlerinin İlk Neşirleri", *TM*, XVIII (1976), s. 10-26; a.mlf., "Nâmık Kemal", *İA*, IX, 70; *TDEA*, III, 127-128.

ABDULLAH UÇMAN

EVREBE

(الأوربة)

Fas'ta bir Berberî kabilesi.

Kuzey Afrika'da İslâm fetihleri sırasında en güçlü kabilelerden biri olup Berberîler'in iki büyük kabile grubundan Berânîs'e mensuptur. Çeşitli kolları bulunan Evrebe kabilesinin İslâm fetihleri öncesindeki reisi olan Sefüdr b. Rûmî uzun süre kabilenin başında bulundu. Onun ölümünden sonra meşhur Berberî lideri Küseyle b. Lemzem kabilenin reisi oldu. Ebû'l-Muhâcir Dînâr kumandasındaki İslâm ordusu Tilimsân'a geldiğinde Mağrib'de bulunan Küseyle liderliğindeki Berberîler'le savaşarak onları mağlûp etti (55/675). Ebû'l-Muhâcir savaşın sonra Küseyle'ye yakın ilgi göstererek kabile mensuplarıyla birlikte İslâm'a girmesini sağladı. Fakat daha sonra Yezîd b. Muâviye döneminde (680-683) ikinci defa Kuzey Afrika valiliğine getirilen Ukbe b. Nâfi'in, Ebû'l-Muhâcir'in ikazına rağmen Küseyle'ye kötü davranması onu Bizans'la iş birliği yapmaya, Evrebe ve diğer Berberî kabilelerini toplayarak müslümanlara karşı savaşmaya sevketti. Bir süre Mağrib'de hâkimiyet kuran Küseyle, Abdülmelik b. Mervân devrinde gönderilen Zühayr b. Kays tarafından öldürüldü (67/686-87). Bunun ardından Evrebe bölgeyi fetheden İslâm ordularına mukavemet edemeyerek yöredeki kalelere sığınmak zorunda kaldı. Daha sonraki yıllarda tekrar güç kazanan kabile, Fas ile Meknes arasında bulunan dağlık Zerhûn bölgesi yakınındaki Velîlâ'yı istilâ ederek oraya yerleşti. Yöre halkı kendilerini, Küseyle'nin ölümünden sonra Mağrib'in merkezî bölgelerinden gelip buraya yerleşen Evrebe'nin neslinden kabul ediyordu.

Fas'ın kuzeyindeki birçok Berberî kabilesi gibi Mu'tezile doktrinini benimseyen Evrebe de Hz. Ali ailesine karşı ya-

Evrâk-ı Perîşân'ın
kapak
klişesi
(İstanbul 1288)